

LÜHIKOKKUVÕTE

KREDIITKAARDI OMAMIST JA LIMIIDIKASUTUST SELGITAVAD TEGURID

Janely Põllumägi

Käesolevas magistritöös uuriti, millised nõudluspoolsed tegurid selgitavad krediitkõlblike pangaklientide krediitkaardi omamist ja intressiteeniva limiidi (ITL) suurust Eestis. Teema uurimine on aktuaalne, sest krediitkaart on keskmiselt igal kolmandal tööealisel elanikul Eestis ning selle kasutus on viimaste aastatega oluliselt kasvanud. Seetõttu avaldab krediitkaardi omamine ja kasutus märkimisväärset mõju tarbimisele ja indiviidide heaolule. Indiviidide heaolu mõjutab krediitkaart peamiselt läbi mugavus- ja likviidsusvajaduse täitmise. Potentsiaalse krediitkaardi kasutamise vajaduse tuvastamisega saaksid pangad positiivselt mõjutada nii tarbimist, indiviidide heaolu kui ka panga tulubaasi. Uurimisküsimus on oluline ka selle poolest, et töö autorile teadaolevalt pole antud teemat Eestis varasemalt uuritud.

Vastavalt Friedmani (1957) püsiva sissetuleku hüpoteesile ning Modigliani ja Ando (1963) elutsükli teooriale saab läbi tarbimise intertemporaalse silumise suurendada indiviidide heaolu. Krediitkaart võimaldab kasutajal tarbimist üle teatud perioodi ühtlustada ning on seetõttu abivahend ajutise likviidsusvajaku katmiseks. Kuigi likviidsuse pakkumist võib pidada krediitkaardi peamiseks funktsiooniks, on ka muud tegurid selle nõudlust tarbijate seas suurendanud. Üks peamisi krediitkaardi kasutamise aspekte on maksete tegemise mugavus, mis on eeldatavasti ka paljude krediitkaardi omanike jaoks olulisim krediitkaardi funktsioon. Hotellide, autode ja lendude broneerimine on krediitkaardiga oluliselt lihtsam ning seetõttu tekib krediitkaardi kasutamise vajadus just reisivatel indiviididel. Ühtlasi hõlbustab krediitkaart internetiostude tegemist ja digitaalse kaubanduse arenemist laiemalt. Muuhulgas võib krediitkaardil olla indiviidide jaoks ka sümboolne tähendus, mis näitab staatust ning suurendab seeläbi indiviidi heaolu ja tehingupartnerite usaldust krediitkaardi omaniku vastu. Varasemates uurimustes on leitud, et krediitkaardi omamist selgitavad sissetulek, vanus, päritolu, elukoht, sugu, leibkonna suurus, haridustase, suhtumine laenamise, kohustuste olemasolu ja suurus, varade väärtus, tarbimisharjumused (sh. tehingute arv, suurus, koht ja liik). ITL-i suurust

selgitavate teguritena on varasemalt välja toodud vanust, sissetulekut, sugu, leibkonna struktuuri, elukutset, haridustaset, varade ja kohustuste olemasolu ning väärtust, tehingute karakteristikuid ja maksehäirete olemasolu.

Magistritöö empiiriline osa viidi läbi tuntud mudeli põhjal, mis hindab tulemusi võttes arvesse ka valimi selektsiooni probleemi esinemist. Valimi selektsiooni probleem võib ITL-i suuruse analüüsimisel esineda seetõttu, et ITL on vaadeldav vaid krediitkaardi omanikel ning krediitkaardi soetamist selgitavad tegurid selgitavad ühtlasi ka ITL-i suurust. Heckmani mudel võtab valimi selektsiooni viga arvesse ning korrigeerib koefitsientide suurusi ja standardvigu.

Magistritöös esitati kaks hüpoteesi:

- 1) Keskmine krediitkaardi omanik erineb keskmisest ITL-i kasutajast, sest ITL-i kasutamine täidab peamiselt likviidsusvajaduse funktsiooni, samas kui krediitkaart soetatakse tihti mugavusvajaduse pärast.
- 2) Elutsükli teooriale tuginedes on krediitkaardi omamine ja ITL-i suurus vanusega kumeralt seotud.

Ökonomeetiline analüüs viidi läbi ristandmete baasil ning valim moodustati Swedbanki Eesti standard krediitkaardi portfelli olemasolevatest ja potentsiaalsetest klientidest. Krediitkaardi omamist ja ITL-i suurust kirjeldavasse mudelisse kaasati nii sotsiaal-demograafilisi-, käitumuslikke- kui ka finantsnäitajaid. Krediitkaardi omamise kirjeldamisel vaadeldi 16 muutujat ning ITL-i suuruse selgitamisel 11 tegurit. Koostatud mudelitega suudeti kirjeldada ligikaudu 26 protsenti ITL-i koguvarieeruvusest.

Probleemi uurimiseks hinnati valimi selektsiooni arvestavat Heckmani mudelit kolme hindamismeetodi abil. Esmalt hinnati Heckmani mudel kahesammulise hindamismeetodiga. Seejärel hinnati mudel suurima tõepära meetodiga ning viimaks katsetati kahesammulist meetodit, kus esimesel sammul kasutati hariliku probiti asemel heteroskedastivset probit mudelit. Kõik mudelid viisid suures osas sarnaste järeldusteni, olid statistiliselt olulised ja kinnitasid valimi selektsiooni vea esinemist.

Töö raames leidsid kinnitust mõlemad hüpoteesid. Ökonomeetiline analüüs tõestas vanuse kumerat seost krediitkaardi omamise tõenäosuse ja ITL-i suurusega. Krediitkaardi omamise tõenäosus kasvab vanuseni 56 ning hakkab seejärel langema. Kui krediitkaardi omamise

tõenäosusel on vanusega positiivne seos suhteliselt kõrge eani, siis ITL-i suuruse seos vanusega muutub negatiivseks juba 40-41.eluaasta juures. Seega hoiavad inividid krediitkaarti käes oluliselt kauem, kui nad tegelikult selle likviidsusfunktsiooni vajavad.

Ühtlasi sai tõestatud ka eeldus, et keskmine krediitkaardi kasutaja erineb keskmisest ITL-i kasutajast. Kuigi paljud selgitavad muutujad omasid nii selektsiooni- kui ka väljundvõrrandis samasuunalist seost, siis mitmete muutujate põhjal oli võimalik tuvastada erinevaid kliendiprofiile. Vaadeldavatest teguritest kirjeldasid krediitkaarti kui mugavustoodet positiivne seos müügikohas tehtud maksete summa ning internetikaubandusega. ITL-i suuruse kirjeldamisel neil kahel mugavat kauplemist kirjeldaval muutujal märkimisväärset seost polnud. Lisaks aitas hüpoteesi kinnitada Millsi pööratud suhte negatiivne koefitsient. Negatiivne koefitsient tähendab, et vaadeldamatud muutujad ühelt poolt soodustavad krediitkaardi omamist, kuid teisalt pärsivad ITL-i suurust.

Magistritöö empiirilise analüüsi raames saadi järgmised tulemused:

- 1) Analüüsitavas mudelis esineb selektsiooni probleem, sest vaadeldamatud muutujad ühelt poolt soodustavad krediitkaardi omamist, kuid teisalt pärsivad ITL-i suurust.
- 2) Vanus on krediitkaardi omamise ja ITL-ga kumeras seoses ning seos muutub ITL-i suuruse puhul oluliselt varem negatiivseks kui krediitkaardi omamise tõenäosuse korral.
- 3) Kõige tõenäolisemalt võtavad standard krediitkaardi inividid, kelle keskmine kuupalk on vahemikus 501-1000 eurot või üle 1500 euro.
- 4) Likviidsetel varadel on nii krediitkaardi omamise tõenäosusega kui ka ITL-i suurusega negatiivne seos ning kohustustel ja varasemalt kiiralaenude võtmisel on seevastu mõlema uuritava probleemiga positiivne seos. Seega on krediitkaardi omamise tõenäosus ja ITL suurem neil inivididel, kellel on kalduvus laenata, kuid väiksem neil, kes säästavad.
- 5) Müügikohas tehtud maksete summa on krediitkaardi omamisega positiivses seoses, kuid ITL-i suurusega on antud muutujal pigem ebaoluline seos.
- 6) Sularaha tehingute summa on krediitkaardi omamisega nõrgas negatiivses seoses, kuid ITL-i suurusega esineb positiivne seos.
- 7) Reisimisel on positiivne seos nii krediitkaardi omamisega kui ka ITL-i suurusega. Reisiva inividi ITL on statistiliselt oluliselt suurem kui mittereisival inividil. Seega kinnitatakse taaskord, et puhkusega ja reisimisega seotud kulutuste katmiseks ollakse rohkem valmis ITL-i kasutama.
- 8) Internetis ostmine soodustab krediitkaardi omamist.

- 9) Krediitkaardi omamisel oli haridusega positiivne seos ning ITL-i suurusel haridusega see-eest negatiivne seos.
- 10) Iga täiendav maksetega hilinemise päev suurendab ITL-i suurus ligikaudu 9 protsenti.